

**EVOLUȚIA DISCURSULUI
PUBLIC LIBERAL ROMÂNESC
(1848-1948)**

CUPRINS

INTRODUCERE	13
CAPITOLUL I	
PREMISE TEORETICE	27
1.1. DISCURSUL – REPERE TEORETICE	27
1.2. DISCURSUL POLITIC	31
1.3. TIPOLOGIA DISCURSULUI POLITIC LIBERAL	37
1.3.1. Proclamația.....	39
1.3.2. Discursul parlamentar	40
1.3.2.1. Discursul răspuns la Mesajul Tronului	42
1.3.2.2. Discursul deliberativ	43
1.3.2.3. Discursul polemic.....	44
1.3.3. Discursul ideologic.....	45
1.3.4. Discursul electoral.....	48
1.4. LIMBAJUL POLITIC – LIMBAJ SPECIALIZAT	49
1.4.1. Limbajul politic al discursului politic liberal	49
1.4.2. Tipologia limbajului politic.....	53
1.4.3. Retorica limbajului politic.....	60
1.4.3.1. Clasificarea figurilor retorice	61
1.4.3.1.1. Simbolurile în discursul public liberal	63
1.4.4. Teme dezbătute în discursul public liberal românesc	68
CAPITOLUL AL II-LEA	
ÎNCEPUTURILE DISCURSULUI PUBLIC LIBERAL ROMÂNESC	70
2.1. CADRUL ISTORIC	70
2.2. CORPUS DE TEXTE LIBERALE DE ÎNCEPUT	72
2.2.1. Cuvânt improvizat de Dimitrie Brătianu la Societatea Studentilor Români în Paris (iunie 1847) (A1848 1902: 61-73)	73
2.2.2. Vasile Alecsandri, Protestație în numele Moldovei, al omenirii și al lui Dumnezeu!, martie 1848, Vasile Alecsandri (A1848 1902: 414-430)	74
2.2.3. Simion Bărnuțiu, Românii și ungerii, catedrala Blajului, 3-15 mai 1848 (1909)	74

2.2.4. Ion Heliade Rădulescu, Proclamația de la Islaz, iunie 1848 (A1848 1902:490-501)	75
2.2.5. Ion. C. Brătianu, Proclamațiunea șefului poliției capitalei, iunie 1848 (A1848 1902: 603-604)	75
2.2.6. Discursul lui C.A. Rosetti la deschiderea Comisiunii proprietății, iunie 1848 (A1848 1902: 293-294)	76
2.3. ANALIZA DISCURSULUI PUBLIC LIBERAL ÎN PERIOADA DE ÎNCEPUT	76
2.3.1. Tipologia discursurilor publice liberale în perioada de început	76
2.3.2. Tematica discursurilor publice liberale în perioada de început	78
2.3.3. Idei și concepte promovate în discursurile publice liberale de început	78
2.3.4. Analiza limbajului primelor discursuri publice liberale	81
2.3.4.1. Aspecte ale vocabularului primelor discursuri publice liberale	81
2.3.4.1.1. Limbajul comun, cuvinte-cheie, limbajul specializat.	82
2.3.4.1.2. Arhaisme	83
2.3.4.1.3. Regionalisme	84
2.3.4.1.4. Neologisme	84
2.3.4.2. Formule de adresare în discursurile publice liberale de început	88
2.4. PRAGMA-STILISTICA DISCURSULUI PUBLIC LIBERAL DE ÎNCEPUT	89
2.4.2.1. Metonimia	91
2.4.2.2. Metafora	92
2.4.2.3. Simbolul	94
2.4.2.4. Personificarea	96
2.4.3.1. Antiteza	96
2.4.3.2. Interogația retorică	98
2.4.3.3. Paradoxul	101
2.4.3.4. Parabola	101
2.4.3.5. Prolepsa	102
2.4.3.6. Prosopopeea	102
2.4.3.7. Sincoreza	103

CRISTALIZAREA DISCURSULUI PUBLIC LIBERAL	105
3.1. CADRUL ISTORIC	105
3.2. CORPUSUL DE TEXTE LIBERALE DIN PERIOADA DE CRISTALIZARE A DISCURSULUI PUBLIC LIBERAL	106
3.2.1. Mihail Kogălniceanu, Discurs cu privire la Unirea Principatelor, 7 octombrie 1957 (Kogălniceanu 1959:16-19).....	108
3.2.2. Vasile Boerescu, Unirea Principatelor, 24 ianuarie 1859 (Boerescu 1910: 3-11)	108
3.2.3. C.A. Rosetti, Cuvântarea adresată lui Alexandru Ioan Cuza la Iași, 28 ianuarie 1959 (Goia 1985: 95-97).....	109
3.2.4. Ion C. Brătianu, Toastul-program, 8 ianuarie 1869 (Brătianu 1938: 1-13)	109
3.2.5. Ion C. Brătianu, Conservatorii la guvern după Barbu Katargiu, Ședința Camerei, 3 iunie 1875 (Brătianu 1938: 414-426).....	110
3.2.6. Discursul lui Mihail Kogălniceanu asupra politicii externe a României în condițiile crizei orientale, Ședința Senatului României din 17-29 aprilie 1877 (Buzatu 2006: 74-88)	110
3.2.7. Vasile Boerescu, Discurs pentru independența României, 10-22 iunie 1877 (Boerescu 1910: 686-728).....	110
3.2.8. Mihail Kogălniceanu, Declararea independenței absolute a României, ședința Camerei Deputaților din 9 mai 1877 (Kogălniceanu 1978: 478-481).....	111
3.3. ANALIZA DISCURSULUI LIBERAL DIN PERIOADA DE CRISTALIZARE A DISCURSULUI PUBLIC LIBERAL	111
3.3.1. Tipologia discursurilor liberale din perioada de cristalizare a discursului public liberal	111
3.3.2. Tematica discursurilor liberale din perioada de cristalizare a discursului public liberal	113
3.3.3. Idei și concepte promovate în discursurile liberale din perioada de cristalizare a discursului public liberal	113
3.3.4. Analiza limbajului din perioada de cristalizare a discursului public liberal	114
3.3.4.1. Aspecte ale vocabularului din perioada de cristalizare a discursului public liberal	114
3.3.4.1.1. Limbajul comun, cuvinte-cheie, limbajul specializat	115
3.3.4.1.2. Arhaisme	116

3.3.4.1.3. Regionalisme.....	117
3.3.4.1.4. Neologisme	117
3.3.4.2. Formule de adresare în discursul liberal din perioada de cristalizare a discursului public liberal	118
3.4. PRAGMA-STILISTICA DISCURSULUI POLITIC DIN PERIOADA DE CRISTALIZARE A DISCURSULUI PUBLIC LIBERAL	119
3.4.1.1. Epanalepsa.....	119
3.4.2.1. Metonimia	121
3.4.2.2. Metafora	124
3.4.2.3. Personificarea	125
3.4.2.4. Simbolul	126
3.4.3.1. Antiteza	127
3.4.3.3. Ironia	132
3.4.3.4. Parabola.....	135
3.4.3.5. Prolepsa	136
3.4.3.6. Prosopopeea	137
3.4.3.7. Sincoreza	138

CAPITOLUL AL IV-LEA

EMANCIPAREA DISCURSULUI PUBLIC LIBERAL	140
4.1. CADRUL ISTORIC	140
4.2. CORPUS DE TEXTE LIBERALE DIN PERIOADA DE EMANCIPARE A DISCURSULUI PUBLIC LIBERAL.....	141
4.2.1. Ion C. Brătianu, Programul și activitatea guvernării liberale, ținut la Cameră, în 7 februarie 1879 (Brătianu 1932: 210-224)	143
4.2.2. Vasile Boerescu, Proclamarea regatului, 14/26 martie 1881 (Boerescu, 1919: 1249-1256).	143
4.2.3. Discursul lui Petru Grădișteanu (Sala Ioji, 9 martie 1886) (Grădișteanu 1886)	144
4.2.4. Alexandru G. Djuvara, Cumulul – ședința Adunării deputaților din 23 februarie 1887 (Djuvara 1887)	144
4.2.5. Discursul lui Ion I. C. Brătianu la întrunirea Partidului Național Liberal de la Târgu Jiu din 21 noiembrie/1 decembrie 1895 (Brătianu 1933: 1-4)	144
4.2.6. I.G. Duca, 10 mai. Conferința rostită în Cercul român din Paris la 8 mai 1898 (Duca 1898)	145

4.2.7. Politica junimistă – discurs rostit în ședința Adunării Deputaților de la 29 Noembrie 1901, în discuțiunea generală a răspunsului la mesagiu de Alexandru G. Djuvara (Djuvara 1901).....	145
4.2.8. Învățămintele. Politică externă și reformele liberale. Discursul lui Vintilă Brătianu rostit la Cameră, 23 Dec., 1913 (Brătianu 1940: 321-369)	145
4.2.9. Situația europeană și atitudinea României, Cameră, 14 Decembrie 1916, Ion I.C. Brătianu (M. Of. No. 6/11 Ianuarie 1917: 39-43)	146
4.2.10. 16 decembrie 1919. Discurs rostit de Ion I.C. Brătianu la ședința Adunării Deputaților (M. Of. No. 14-15/30 decembrie 1919/1920: 157-175)	146
4.3. ANALIZA DISCURSULUI LIBERAL DIN PERIOADA DE EMANCIPARE A DISCURSULUI PUBLIC LIBERAL.....	147
4.3.1. Tipologia discursurilor liberale din perioada de emancipare a discursului public liberal	147
4.3.2. Tematica discursurilor liberale din perioada de emancipare a discursului public liberal	148
4.3.3. Idei și concepte promovate în discursurile liberale din perioada de emancipare a discursului public liberal	149
4.3.4. Analiza limbajului discursurilor liberale din perioada de emancipare a discursului public liberal	151
4.3.4.1. Aspecte ale vocabularului din perioada de emancipare a discursului public liberal	151
4.3.4.1.2. Arhaisme	152
4.3.4.1.3. Neologisme	152
4.3.4.2. Formule de adresare în discursul liberal din perioada de emancipare a discursului public liberal	153
4.4. PRAGMA-STILISTICA DISCURSULUI POLITIC DIN PERIOADA DE EMANCIPARE A DISCURSULUI PUBLIC LIBERAL	153
4.4.1.1. Epanalepsa.....	154
4.4.2.1. Metonimia	158
4.4.2.2. Metafora	167
4.4.2.3. Personificarea	172
4.4.2.4. Simbolul	172
4.4.3.1. Antiteza	173

4.4.3.2. Interogația retorică.....	178
4.4.3.3. Ironia.....	180
4.4.3.4. Parabola.....	185
4.4.3.5. Prolepsa.....	186
4.4.3.6. Prosopopeea.....	187

CAPITOLUL AL V-LEA

DECLINUL DISCURSULUI PUBLIC LIBERAL.....	190
5.1. CADRUL ISTORIC.....	190
5.2. CORPUS DE TEXTE LIBERALE DIN PERIOADA DECLINULUI DISCURSULUI PUBLIC LIBERAL.....	193
5.2.1. Discursul ministrului de Externe I.G. Duca cu privire la rolul guvernului liberal în consolidarea internă și externă a României întregite (Ședința Camerei Deputaților din 11 aprilie 1922) (DAD 20 iunie 1922: 523-524).....	194
5.2.2. Ion I.C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri, despre activitatea delegației române la Conferința de la Genova, ședința Camerei Deputaților, 20 iunie 1922 (DAD 20 iunie 1922: 608-610).	194
5.2.3. Expozeul ministrului de Externe, I.G. Duca, cu privire la politica externă a României în anii guvernării liberale, Ședința Camerei Deputaților, 20 martie 1924 (DAD 20 martie 1924: 1961-1969).	195
5.2.4. Discursul lui Gheorghe Tătărescu cu privire la evenimentele de la Tatar Bunar, Ședința Camerei deputaților din 9 decembrie 1925 (DAD 9 decembrie 1925: 618-627).....	195
5.2.5. Dezbaterile pe marginea proiectului de lege pentru ratificarea Pactului Briand-Kellogg din Ședința Camerei Deputaților, din 30 ianuarie 1929 (DAD 30 ianuarie 1929: 621-624).....	196
5.2.6. Dispute parlamentare în legătură cu Pactul de neagresiune sovieto-polon, Ședința Camerei Deputaților, 16 august 1932 (DAD 16 august 1932: 215-220).....	196
5.2.7. Gheorghe I. Brătianu cu privire la politica externă a României, Ședința Camerei Deputaților, 4 aprilie 1934 (DAD 4 aprilie 1934: 1616-1618)	197
5.2.8. Discursul lui Gheorghe Tătărescu pentru ratificarea Tratatului de Pace, Ședința Camerei Deputaților, octombrie 1947 („Drapelul”, 26 august 1947)	197

5.3. ANALIZA DISCURSULUI LIBERAL DIN PERIOADA

DECLINULUI DISCURSULUI PUBLIC LIBERAL 198

5.3.1. Tipologia discursurilor liberale din perioada declinului
discursului public liberal 198

5.3.2. Tematica discursurilor liberale din perioada declinului
discursului public liberal 199

5.3.3. Idei și concepte promovate în discursurile liberale din perioada
declinului discursului public liberal 199

5.3.4. Analiza limbajului discursurilor liberale din perioada
declinului discursului public liberal 202

5.3.4.1. Aspecte ale vocabularului din perioada declinului
discursului public liberal 202

5.3.4.1.2. Arhaisme 202

5.3.4.1.3. Neologisme 202

5.3.4.2. Formule de adresare în discursul liberal din perioada
declinului discursului public liberal 203

5.4. PRAGMA-STILISTICA DISCURSULUI POLITIC DIN

PERIOADA DECLINULUI DISCURSULUI PUBLIC LIBERAL 203

5.4.1.1. Epanalepsa 204

5.4.2.1. Metonimia 206

5.4.2.2. Metafora 214

5.4.3. Antiteza 222

5.4.3.2. Interogația retorică 224

5.4.3.3. Ironia 225

5.4.3.4. Prosopopea 227

CONCLUZII 229

BIBLIOGRAFIE 237

ANEXĂ 249

CAPITOLUL I

PREMISE TEORETICE

1.1. DISCURSUL – REPERE TEORETICE

Plecând de la necesitatea detalierii noțiunii de discurs cu sprijinul definițiilor, evidențiem, aici, diferența dintre cele două accepții principale ale termenului *discurs*, atât pragmatic, ca act al enunțării, cât și retoric, ca text. Criteriile pe baza cărora au fost organizate definițiile date termenului *discurs* sunt diferite:

- a. discursul ca ansamblu de enunțuri;
- b. discursul ca act de enunțare în comunicare;
- c. discursul ca domeniu interdisciplinar.

Perspectivile definirii sunt, de asemenea, diverse.

- discursul și istoria;
- discursul și socialul;
- discursul și psihologia.

a. Una dintre cele mai cunoscute definiții ale discursului îl consideră „orice ansamblu de enunțuri ale unui enunțator, referindu-se la o temă globală unică (topic)” (Ducrot, Schaeffer 1996: 384).

Ducrot (1972) observă că enunțul lingvistic, din perspectiva semanticii, prezintă două elemente, unul lingvistic și altul retoric. Elementul lingvistic este cel care conferă o accepție „literală” enunțului, iar cel retoric explică enunțul, încadrându-l într-o „situație de comunicare” evidentă (Ducrot 1972: 11). Charaudeau (1973: 28) susține că „enunțarea” împreună cu „situația de comunicare” redau un „discurs”, iar discursul este înzestrat cu „specificitate și semnificație”, exemplificând că „enunțul” poate fi considerat „discurs” doar în contextul în care „enunțul” este raportat la „cadrul său enunțiativ”.

Din perspectiva pragmaticii, discursul reprezintă „organizările transfractice relevate de o tipologie articulată, emise în condiții de producere socio-istorice” (Maingueneau 1976: 19). Reboul (2001: 195) îi conferă discursului valoare de „fenomen pragmatic”, nu de „fenomen lingvistic” deoarece discursul nu poate fi limitat la „frazele” care îl alcătuiesc, ci la „enunțurile” din care este format, diferența de accepție dintre *enunț* și *frază* fiind una însemnată: fraza reprezentând o „unitate lingvistică”, iar enunțul una „pragmatică”.

b. În concepția lui Benveniste (1996, 2000: 242), discursul reprezintă un act de enunțare care implică un locutor, un auditor și intenția locutorului de a-și

persuada auditoriul. Pentru Benveniste (2000) enunțarea este privită ca interacțiune, iar structura fundamentală a unui discurs este dialogul. Autorul consideră că analiza discursului presupune practici ce reliefează raporturile intratextuale, fraza reprezentând însăși existența „limbajului în acțiune”. De asemenea, Benveniste (2000) susține că discursul este asimilat de lumea exterioară, dar mărginit de context, fără a îngloba dimensiunea istorică.

Discursul reprezintă „manifestarea caracterului pragmatic al comunicării, el fiind, în fond, comunicare în anumite condiții de producere sau parole, plus condițiile de producere, dezvăluind în resorturile sale intime, caracterul acțional al vorbirii” (Dragoș 2000: 54). Prin urmare, discursul acționează asupra ascultătorului cu scopul de a convinge, de a emoționa, de a impresiona (Comloșan, Borchin 2003 II: 122). Oratorul relatează mai mereu despre o situație, despre o lume pe care o prezintă, o comunică, confundându-se cu aceasta și al cărei reprezentant este (Ricoeur 1995: 95). Scopul discursului fiind cel al „actelor discrete”, întotdeauna „unice”, cu sprijinul cărora „limba este actualizată în vorbire de un locutor” (Benveniste 1966: 250). Așadar, discursul nu îmbracă forme precise, nu este o realitate clară, ci este consecința unei compoziții, este o alcătuire care urmărește crearea unui text, acesta din urmă reprezentând „forma lingvistică a discursului” (Maingueneau 1976: 16).

c. Borțun, Săvulescu (2009) susțin că termenul *discurs* se referă mai mult la problematica vastă a unui câmp de cercetare decât la un anumit mod de înțelegere a limbajului. Faptul că termenul presupune relația limbajului cu parametri ai realității nonlingvistice face ca „*discursul* să fie un domeniu al cercetării interdisciplinare” (Borțun, Săvulescu 2009: 9).

În concluzie, Borțun, Săvulescu (2009) privesc conceptul de discurs ca referire la o abstracție mai extinsă, respectiv, la un ansamblu discursiv dinamic al textului, care capătă sens doar în momentul în care este așezat în contextul social în care s-a manifestat. Astfel, se poate discuta despre noțiunea de discurs în momentul în care observăm un „sistem de operațiuni subiacente, aplicate conținutului și contextului, în cadrul unei formațiuni discursive determinate și conducând la un ansamblu organizat de unități lingvistice care constituie un text; orientat cu necesitate spre exterior” (Borțun, Săvulescu 2009: 11). Demersurile întreprinse de oameni au loc în diferite contexte sociale, din care rezultă discursurile sau textele. „Categoriilor de contexte le corespund tipuri de texte (sau tipuri de discurs), care se caracterizează printr-o organizare specifică de unități lingvistice. Relațiile de interdependență dintre domeniul textual și domeniul contextual trebuie să fie analizate în termeni de operații de limbaj, acestea din urmă constituind – de drept –

(1848-1948)

un subansamblu de operații psihologice construite de Umanitate.” (Borțun, Săvulescu 2009: 11, *apud* J.-P. Bronckart *et al.* 1985: 8).

Analiza critică a discursului (*Critical discourse analysis*), direcție de cercetare interdisciplinară, pune în circulație diferite accepții conferite termenului *discurs* de către cercetători aparținând variatei zone academice (Wodak 2001a, b). Astfel, în zona germană și central-europeană, se constată o deosebire între „text” și „discurs”, raportându-se la uzanța lingvisticii specifice textului și la retorica discursului (Brünner, Graefen 1994; Vass 1992; Wodak, Koller 2008). În cultura academică engleză, „discursului” îi corespund „atât textele scrise, cât și textele orale” (Gee 2004; Schiffrin 1994). Alți cercetători fac referire la deosebirile dintre indicii de conceptualizare, iar Lemke (1995) observă că „textul” este „discurs” prin materializarea precisă a modalității teoretice percepției. Teun van Dijk (1998) abordează „discursul” ca o reprezentare constitutivă a percepției, iar „textul” ca expunere orală precisă sau ca document scris.

Prin urmare, analiza discursului este un domeniu de interferență lingvistică cu alte discipline, precum: psihanaliză, antropologie, sociologie, istorie, psihologie socială și cognitivă (Borțun, Săvulescu 2009: 15). Analiza discursului nu se realizează doar la nivelul frazei. Astfel, pentru a obține o imagine cât mai detaliată și completă a obiectului de studiu, trebuie luați în calcul atât factorii sociali, conexiunea concretă dintre „social și politic” (Titscher *et al.* 2000: 88), cât și cei care țin de cultură și situația în care discursul este expus.

d. Faptul că analiza discursului s-a concretizat cu câteva decenii în urmă face ca relația dintre istorie și lingvistică să devină una clară. Ducrot (1984) susține că atât antropologia, etnografia și sociologia, care și-au apreciat domeniile de studiu, *des ensemble signifiants*, cât și istoria au utilizat cercetări din domeniul științelor limbii pentru a obține interpretarea obiectelor de studiu.

Robin (1973: 8) afirmă, în jurul anilor 1960-1965, că istoricul trebuia să „citească și să interpreteze” textele, așadar, apelul la lingvistică este mai mult decât necesar. Deși lingvistica venea în ajutorul istoricului, munca acestuia devenea mai dificilă. Astfel, pentru putea reproduce cât mai în detaliu trecutul, pentru a-l înțelege și analiza, cercetătorul istoric trebuia să-și lărgescă zona de expertiză, să utilizeze mijloace, altele decât cele aparținând propriului domeniu.

Pe de altă parte, caracteristica lingvisticii era de a fi o „procedură de lectură”, în anii 1970, care sprijinea „regularizarea, normalizarea, formalizarea, ordonarea materiei brute a textelor”, activitatea acesteia de „interpretare” a textelor fiind exclusă (Robin 1973: 94-95). Autoarea constată că istoricii preferă propriile metode, specifice domeniului istoric, pentru a descifra trecutul. Implicarea unor tehnici noi de observare aparținând altor domenii nu fac altceva decât să

îngreuneze procesul de investigare, iar rezultatele obținute sunt similare celor obținute prin metodele clasice, pare să fie concluzia la care au ajuns cercetătorii istorici. Totuși, Robin (1973) afirmă că multe premise istorice, considerate inițial certe, și-au modificat în timp statutul, iar utilizarea instrumentelor lingvistice ar facilita procesul de demonstrare a unui eveniment istoric, eliminând astfel dubiile.

Alăturarea celor două domenii, istorie și lingvistică, are ca scop sublinierea legăturii dintre limbă și societate, arătând că limbajul suferă metamorfoze atunci când intră în joncțiune cu ideologia (Thom 1993: 34). Astfel, apare un alt obiect de cercetat – *discursul*, iar analiza acestuia reprezintă modalitatea prin care are loc investigația.

În consecință, în analiza discursului, istoria și lingvistica joacă un rol foarte important. Marga (2003) susține că istoricul are în vedere „statusul discursului istoric, adică raportul acestuia cu o formațiune socială, în particular cu instanța ideologică și raportul său cu o sincronie lingvistică” (Marga 2003: 22). Lingvistul, așadar, revizuieste atât rolul discursului în lingvistică și dificultățile apărute prin eliminarea „extralingvisticului”, cât și nevoia reincluderii acestui element. Extralingvisticul reprezintă temă de cercetare pentru sociologia limbii, pentru semantică, prin raportul instituit între cuvinte și societatea în care sunt expuse, și pragmatica, prin studierea conexiunii dintre cuvinte și cei care le utilizează.

Prin urmare, istoria poate fi citită și înțeleasă utilizând discursul. Guilhaumou (1983) susține că această conexiune interdisciplinară dintre domeniile lingvisticii și istoriei este utilă cercetătorilor atât ca „procedură de lectură”, cât și ca „procedură de verificare” a supozițiilor, legate de producerea unui eveniment, sau ca „procedură de descoperire” a acestora (Guilhaumou 1983: 33-44).

Foucault (1971) atribuie discursului definiția de *practică socială*, iar cunoașterea se identifică cu acțiunea. Acest tip de practică se raportează la alte practici de același fel care sunt analizate din punctul de vedere al puterii pe care o exercită. Pe lângă aceasta, discursul se manifestă în relație cu spațiul în care este expus, stabilind relațiile de putere. Foucault (1971) consideră că producerea discursului este determinată de transformările sociale și are la bază norme care decid contextul în care are loc discursul, influențându-l. Prin urmare „enunțul” nu poate reprezenta „o unitate, ci o funcție care intersectează un domeniu de structuri și unități posibile și cărora le determină apariția, cu conținuturi concrete, în timp și spațiu.” (Foucault 1971: 107). Când un enunț este analizat, se cercetează și împrejurarea în care s-a produs, contextul istoric, legăturile cu alte enunțuri, misiunea pe care a avut-o de îndeplinit, dar și modalitatea preluării de către generațiile viitoare și rezultatele stârnite în acel context în care a fost expus. *Formațiunea discursivă* reprezintă pentru autor o suită de conexiuni care se

comportă ca „reguli de formare a obiectelor, a modului de enunțare a conceptelor” (Foucault 1971: 107). Enunțat ca practică, discursul reprezintă un grup de „serii discursive”, controlat de niște sisteme de excludere conectate la ideea de *putere* și *dorință*, numite „interdicții” de către Foucault (1971: 15), obstacolul prin care se afirmă că „nu oricine poate vorbi despre orice, în orice circumstanță”.

Pêcheux (1975) afirmă că sursa discursului este subordonată societății, aceasta influențând sursa. Totuși legătura dintre istorie și lingvistică se justifică exclusiv „în perspectiva unei analize materialiste a efectului relațiilor de clasă asupra a ceea ce putem numi «practici lingvistice», înscrise în aparatul ideologic al unei formațiuni economice și sociale date” (Pêcheux 1975: 24). Tot Pêcheux (1981: 5-8) susține că obiectul discursiv prezintă o autonomie relativă și materialitate. Analiza discursului presupune, pentru acesta, înscrierea practicii discursive în cea nondiscursivă, iar „procesul discursiv nu are un început, discursul se bazează întotdeauna pe discursul prealabil” (Pêcheux 1981: 69).

Așadar, putem spune că discursurile contemporane diferă de cele din trecut, acestea transformându-se odată cu tehnologia. Totodată, analiza discursului trebuie să aibă în vedere noile tehnologii, avansul societății, dezvoltarea. Discursul are la bază factorii sociali și tehnologici, iar atunci când este analizat ca practică se urmăresc nu doar vocabularul și frazele, ci realitatea care îl „acoperă”.

Din punct de vedere retoric, discursul reprezintă instrumentul de care se folosește oratorul pentru a capta atenția auditoriului prin utilizarea unor strategii retorice proprii: „orientarea spre modificarea opiniilor, raportul dintre relațional (*logos*) și emoțional (*pathos*), modul de construire a imaginii locutorului (*ethos*)” (Zafiu 2007: 22). Totodată, discursul este structurat pe baza unor legi și tehnici precise de compoziție și este expus în fața unui auditoriu cu scopul de a-l convinge.

1.2. DISCURSUL POLITIC

Trăsăturile care stau la baza defnirii discursului politic sunt următoarele:

- a. discursul politic este text politic;
- b. discursul politic este mijloc de comunicare convențională;
- c. discursul politic prezintă avantaje;
- d. discursul politic este acțiune tranzacțională;
- e. discursul politic este ornament;
- f. discursul politic este act de comunicare publică.

a. Dacă discursul este „o secvență continuă de propoziții sau fraze, structurată și coerentă” (DȘL 2005: 184), iar comunicarea politică este redată prin discurs, putem spune că discursul politic reprezintă orice text politic enunțat de politicieni,

de electorat sau jurnaliști (Dijk 2004: 61). Mesajul politic se distinge de celelalte tipuri de texte deoarece face referire la societate, în general.

b. Beciu (2000) susține că discursul politic face parte din categoria textelor instituționale, aici comunicarea fiind una convențională, iar „un discurs este politic atunci când evaluează situații de interes public. Orice discurs politic funcționează pe baza unei argumentații convenționale care justifică, pe de-o parte, rolul instituției și, pe de altă parte, imaginea publică a celui care reprezintă instituția” (Beciu 2000: 42).

Ilie (2006: 188-205) susține că discursul parlamentar face parte din discursul politic, așadar, acesta are caracteristici specifice discursului instituționalizat și este supus unor reguli și constrângeri. Modul în care parlamentarii interacționează este marcat de angajamentele care au la bază roluri instituționale. Dezbaterile parlamentare, persuadarea, negocierea, au scopuri proprii în concordanță cu liniile ideologice sau de partid.

c. Termenul *discurs politic* poate fi privit din două perspective, o dată fenomenul politicii face referire la acțiunile ce vizează relațiile de putere și economice atât la nivel național, cât și la nivel internațional, iar apoi la nivelul individului și a percepției acestuia asupra societății. Din perspectivă pragmatică, discursul reprezintă o acțiune ca urmare a efectului pe care acesta îl joacă asupra auditoriului, iar limbajul are rol de articulare a ideologiei, legitimând puterea politică (Fowler 1985: 64). Așadar, discursul politic transcende sfera comunicării instituționale, exercită influență asupra distribuirii puterii în stat și are un rol persuasiv, dar și manipulator. Arsith (2004) consideră că discursul politic se încadrează în tipologia *discursului performativ*, realizat pe structura textului argumentativ, fundamentat logic, înzestrat cu credibilitate, fiindu-i caracteristice disimularea și caracterul polemic, urmărind accesul la putere. Acesta se poate manifesta în diferite *decoruri* sociale, fie ele de natură economică, culturală sau juridică, deoarece este adresat unui auditoriu larg (Arsith 2004: 234).

Deslușirea caracteristicilor care definesc discursul politic include poziția celui care vorbește, omul politic. Politicianul este caracterizat nu doar de abilitatea de manipulare a cuvintelor, ci și de legitimitatea poziției pe care o deține, de „stăpân” al unui electorat, al cărui mijloc este capacitatea de a comunica modest disimulând faptul că „vorbește mult” (Cmeciu 2005: 66).

Discursul politic sintetizează expresivitatea puterii, utilizând strategii caracteristice „artei guvernării” (Cmeciu 2005: 66), și este afiliat pragmaticii deoarece cu ajutorul discursivității se obține puterea politică. Privilegiul comunicării politice este că politicianul dispune de control asupra modalității prin care mesajul politic este formulat și popularizat (Cmeciu 2005: 99).

LRDIS | WE KNOW
(1848-1948)

d. Caracteristica de acțiune „tranzacțională” reprezintă un privilegiu al discursului politic. Politicianul beneficiază de oportunitatea de a construi o „narațiune” care înfățișează maniera, de multe ori înfrumusețată, în care acesta privește societatea pe care ar putea să o conducă dacă câștigă alegerile. Beciu (2000: 100) oferă discursului politic și statut de enunț „advertisement”, subliniind, că acesta poate înfățișa alegătorilor repercusiunile dramatice în lipsa susținerii unui candidat, în locul altuia.

Veron (1987: 16) identifică o „divizare a destinatarilor” specifică discursului politic, spre deosebire de celelalte tipuri de discursuri. Astfel, apare un destinatar numit *pro-destinatar*, acesta este de *factură pozitivă*, un susținător al celui care emite mesajul, cel de-al doilea este *contra-destinatarul* sau *destinatarul de factură negativă*, respectiv adversarul care se poziționează împotriva mesajului, iar cel de-a treilea om este denumit *para-destinatarul*, simplul spectator, cel care trebuie convins, de fapt. Așadar, discursul politic este, în același timp, un discurs de confirmare când ne raportăm la pro-destinatar, unul de persuadare care vizează para-destinatarul și un altul polemic ce vizează contra-destinatarul. Autorul explică faptul că enunțul politic propune și alte acte de enunț, verosimile sau probabile, opuse actului inițial. Discursul politic poate fi concomitent un răspuns sau un răspuns anticipat la întrebarea unui adversar politic. „Câmpul discursiv politic implică o confruntare, o relație cu un dușman, o luptă între coenunțători” (Veron 1987: 16). Discursul politic poate fi privit din această perspectivă ca unul polemic, fiind imposibil de separat de existența unui adversar.

Este necesar ca discursul politic să se plieze pe așteptările unui public divers, (Cascio 2002: 344), să lămurească și să placă, în același timp. Dijk (2002: 204) atribuie discursului politic trei dimensiuni: dimensiunea de fundament (a oamenilor), dimensiunea intermediară (a partidelor politice și a instituțiilor), dimensiunea superioară (a sistemelor politice). În prima dimensiune observăm omul, politicianul, dar și celelalte două dimensiuni. Politicianul își prezintă propriul discurs, dar legitimitatea îi este conferită de apartenența la un partid politic, la o ideologie, iar activitatea se desfășoară în cadrul unui sistem politic. Discursul politic nu se limitează la oferirea unor vești, ci făurește pentru public „un mediu cognitiv controlat (*a controlled cognitive environment*)” unde orice explicație este manipulată (Wilson 1990: 14). Wilson (1990) susține că disimularea adevărului se face cu sprijinul cuvintelor, analizând în cercetarea sa modalitatea prin care oamenii politici valorifică limbajul în comunicare.

Așadar, discursul politic are ca scop convingerea, nu doar înfățișarea realității. În bătălia pentru obținerea puterii, politicianul urmărește persuadarea opiniei publice, să-și convingă posibilul electorat că el este „omul potrivit la locul